

## Høringsinnspill fra Sivilombudet om Meld. St. 31 (2024-2025) og Prop. 165 L (2024-2025)

*Sivilombudet skal etter sitt mandat arbeide for å forebygge tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling av mennesker som er fratatt friheten. Innspillene bygger bl.a. på funn fra 35 fengselsbesøk.*

### Våre hovedinnspill til stortingsmeldingen er:

- Fengselshverdagen for mange er preget av innlåsing og isolasjon, på grunn av manglende dagtilbud og uegnede lokaler for fellesskap. Vi er alvorlig bekymret for at utviklingen går i feil retning, og at situasjonen i flere fengsler er prekær. Å styrke bemanningen er avgjørende for å sikre de innsatte tilfredsstillende fengselsforhold.

### Våre hovedinnspill til lovproposisjonen er:

Lovforslagene har på flere viktige punkter fulgt opp Sivilombudets anbefalinger fra de særskilte meldingene til Stortinget i 2019 og 2025, rapporter og høringsinnspill. Sivilombudet støtter i hovedsak endringene, og mener de vil kunne bidra til å redusere isolasjon i fengslene, dersom de faktisk gjennomføres og følges av tilstrekkelige midler. På noen kritiske punkt er det likevel behov for ytterligere tiltak og Sivilombudet vil særlig trekke frem følgende:

- **Lovforslaget tillater for mye innlåsing alene på cella.**
- **Regelverket om sikkerhetscelle bør styrkes**
- **Isolasjon og bruk av sikkerhetscelle for å hindre selvskading og selvmord bør ikke videreføres**
- Behov for tydeligere rammer for fysisk maktbruk og farlige tvangsmidler
- Arbeid med systematisk forebygging av tvangsmidler og isolasjon bør styrkes

**Lovforslaget tillater for mye innlåsing:** Departementet foreslår å lovfeste at innsatte daglig skal sikres tilgang til fellesskap med andre innsatte, og at tid utenfor cellen normalt skal tilsvare åtte timer eller mer per dag, og aldri mindre enn fire timer per dag.<sup>1</sup> Forslaget har en mer forpliktende utforming etter høringsrunden, men tillater fortsatt for mye innlåsing. Fengslene vil kunne holde innsatte innelåst på cella i inntil 20 timer uten krav om vedtak og individuell vurdering. Så omfattende innlåsing vil ofte være helseskadelig. Ombudet mener innsatte bør ha lovfestet rett til å tilbringe minst åtte timer i sosialt fellesskap og aktivitet utenfor cellen hver dag. I Sverige og Danmark har innsatte i fengslene krav på atskillig mer utetid fra cellen enn åtte timer.<sup>2</sup>

Departementet foreslår en absolutt tidsfrist på seks måneder for hvor lenge en utelukkelse fra fellesskapet på grunn av forhold ved den innsatte kan vare.<sup>3</sup> Ombudet mener fristen bør være atskillig kortere, helst ikke over 14 døgn. Langvarig utelukkelse gir høy risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Alternativt bør Stortinget be regjeringen utrede særlige krav om tilpassede tiltak for å avslutte langvarig isolasjon av innsatte. Tiltak kan for eksempel omfatte overføring til forsterket fellesskapsavdeling.

**Regelverket om sikkerhetscelle bør styrkes:** En sikkerhetscelle er en naken betongcelle med plastmadrass og hull i gulvet som toalett. Innsatte fratas sanseinntrykk, må bruke toalettet uten avskjerming, mangler mulighet for grunnleggende hygiene, og får ofte mat

---

<sup>1</sup> Prop. 165 L (2024-2025), departementets forslag til § 17 første ledd.

<sup>2</sup> Prop. 165 L (2024-2025) kapittel 4, s. 31 flg.

<sup>3</sup> Forslag til § 37 a tredje ledd.

servert gjennom en gulvluke. Våre funn viser at utformingen av cellene øker risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.<sup>4</sup> Sivilombudet anbefaler at det fastsettes klare krav til utforming av sikkerhetsceller som i større grad enn i dag ivaretar innsattes grunnleggende behov og verdighet. Utformingen må ikke være mer inngripende enn nødvendig for formålet.

Våre funn viser at mange innsatte sitter på sikkerhetscelle lenger enn loven tillater. Fengslene skal fortløpende vurdere grunnlaget for en plassering på sikkerhetscelle, men fengslene vurderer for sjelden om oppholdet kan avsluttes og begrunnelsene er ofte svært mangelfulle. Sivilombudet mener det bør fastsettes minstekrav til fengslenes vurdering og dokumentasjon av løpende vurderinger, for å hindre at opphold på sikkerhetscelle varer lenger enn strengt nødvendig.

**Isolasjon og bruk av sikkerhetscelle for å hindre selvskading og selvmordsforsøk bør ikke videreføres:** Sivilombudet mener den generelle adgangen til å bruke isolasjon for å hindre selvskade eller selvmordsforsøk ikke bør videreføres.<sup>5</sup> Det bør eventuelt innføres en særskilt regulering som sikrer at det kun brukes som akutt skadeavverging i helt korte tidsrom med strenge forholdsregler.

**Behov for tydelige rammer for fysisk maktbruk og farlige tvangsmidler:** Departementet har ikke foreslått lovregulering av fysisk maktbruk, slik Sivilombudet har anbefalt. Kriminalomsorgens maktanvendelsesteknikker kan være smertefulle og ha stort skadepotensiale ved uforsvarlig utførelse. Sivilombudet mener en selvstendig hjemmel for fysisk makt bør utredes. Bruken av farlige tvangsmidler som spytthette, bodycuff og gass inne på celle bør også utredes nærmere, for å forebygge alvorlig skaderisiko.

**Arbeid med systematisk forebygging av tvangsmidler og isolasjon bør styrkes:** Sivilombudets funn viser at kriminalomsorgen har et klart forbedringspotensial i å forebygge bruk av tvangsmidler og isolasjon. Vi har påpekt mangler i kunnskapen om regelverket, konfliktforebygging og ivaretagelse av innsatte som er særlig utsatte for isolasjonsskader. Fengslene må også bli bedre til å lære av tidligere hendelser.

Vi støtter at forebygging av isolasjon inntas i lovens formålsbestemmelse, men mener plikten bør konkretiseres. Det bør utredes egne regler, fortrinnsvis i lov eller forskrift, inkludert plikt til å evaluere maktbruk etter hendelser som har resultert i bruk av tvang.<sup>6</sup> En utredning bør se hen til tilsvarende regler fra barneverns- og helse- og omsorgssektoren.<sup>7</sup>

Ombudet har også vurdert at det er behov for strengere regler om utelukkelse og tvangsmidler mot barn og om tilsyn fra helsepersonell. Ta gjerne kontakt for et mer utfyllende notat om dette samt punktene over.

**Kontaktperson: spesialrådgiver i Sivilombudet, Johannes Flisnes Nilsen på [jfn@sivilombudet.no](mailto:jfn@sivilombudet.no) eller tlf. 95767536.**

---

<sup>4</sup> Sivilombudet, Sikkerhetscelle i fengsel, temarapport 2025, kapittel 4.

<sup>5</sup> Forslag til § 37 a første ledd bokstav a (utelukkelse) og til § 38 c første ledd bokstav b (sikkerhetscelle).

<sup>6</sup> Se også SIFER, Oppfølging av innsatte etter bruk av makt, isolasjon og tvangsmidler – Kartlegging av behov for evalueringssamtale, rapport10. desember 2025.

<sup>7</sup> Se barnevernsloven § 10-4 første jf. andre ledd, helse- og omsorgstjenesteloven §§ 9-4 jf. 9-3 og psykisk helsevernloven § 4-2 andre og tredje ledd